

«ԱՐԱՐԱՏ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑԸ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԵՏ

(Ս. Էջմիածին, 28 հոկտեմբերի 1985 թ.)

ՀԱՐՑ—Վեհափառ Տեր, Ձեր գահակալության 30-ամյակին նշումը վերածվեցավ համազգային տոնախմբության: Հետաքրքրական պիտի ըլլալ իմանալ, թե Դուք անձնապես ինչպե՞ս կգնահատեք այս իրադարձությունը, ի՞նչ կզգաք ի տես այս երջանիկ իրողության, ի՞նչ տրամադրություններ կհամակեն Ձեզ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ—Ես գոհություն կուտամ Աստուծո, որ բախտն ունեցա շինարար իրագործումներ գլխավորելու իմ գահակալության երեսուն տարիներու ընթացքին, շինարար իրագործումներ՝ հոգևոր, կրթական, եկեղեցաշինական ու ազգային-հայրենասիրական իմաստով:

Ի տես այս արդյունքին, ես ինքզինքս մխիթարված կզգամ, իմ պարտականությունը կատարած ըլլալու գիտակցությամբ: Եթե Տերը տակավին ինձ ժամանակ տա, պիտի կամենամ շարունակել իմ աշխատանքը նույն ոգևորությամբ: Որովհետև տակավին շատ ընելիքներ կան:

ՀԱՐՑ—Կարելի՞ է իմանալ Ձեր հետագա ծրագիրներու և առաջադրությանց մասին, որոնցմե մեկն ալ, կլսենք, թե Հայ Եկեղեցվո Նոր Կանոնագրության մը մշակումն է:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ—Մայր Աթոռիս աշխատանքի հորիվոնը լայն է և, ինչպես շեշտեցի, ընելիքներ շատ կան տակավին:

Նախ իր ավարտին պետք է հասցնենք Սուրբ Գրքի աշխարհաբար թարգմանությունը, որուն ձեռնարկած ենք երեք տարի առաջ, և որուն վրա կաշխատին Երևանեն տասը գիտնական գրաբարագետներ, հիմնված հայերեն ոսկեդարյան թարգմանության վրա: Կհուսանք գործը տպագրության հանձնել քսան հազար տպաքանակով 1987 թվականին: Սույն գործը կնկատեմ իմ գահակալության կոթողական իրագործումներեն մին:

Հառաջիկա տարիներուն ծրագրած ենք վերանորոգումները Հայաստանի գավառներու չորս-հինգ եկեղեցիներու և որոշ եկեղեցիներուն կից նոր կառուցվող հովվատուններու:

Ծրագրած ենք նաև մեր Եկեղեցին օժտել կապիտալ կանոնագրությամբ մը, որ իր մեջ ընդգրկե ամբողջ՝ մեկ ու անբաժան վեր Եկեղեցվո կառույցը

իր նվիրապետական Աթոռներով և թեմական կազմակերպություններով: Մեր նվիրապետական Աթոռներեն՝ Տանն Կիլիկիո Աթոռը, Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարքության Աթոռը, ինչպես և թեմերը ունին իրենց ներքին կանոնագրությունները, և անոնք, բնական է, կմասն ի վորու իրենց շրջանակի մեջ, սակայն հույժ անհրաժեշտ կգտնենք, որ մեր Մայր Եկեղեցին օժտվի նաև կազմական կանոնագրությամբ մը, ուր ճշտվին իրավասությանց սահմանները և փոխադարձ գործակցության կերպերը Աթոռներու միջև և Աթոռներու ու թեմերու միջև:

Այս նպատակով մեր կազմած Հանձնաժողովը պատրաստեց նախնական նախագիծ մը, որ կրնա առարկան դառնալ ուսումնասիրության և վերանայման: Այս իսկ մտածումով հրավիրեցինք Տանն Կիլիկիո Աթոռը, որ իր ներկայացուցիչները առաքե Ս. Էջմիածին՝ մեր Հանձնաժողովին հետ միասնաբար կատարելու այդ աշխատանքը: Ուրախ ենք հայտնելու, թե վերջերս Անթիլիասեն ստացանք պատասխան, որ Տանն Կիլիկիո Աթոռը հառաջիկա հունվար ամսեն հետո պիտի ուղարկե իր ներկայացուցիչները, որոնք պիտի ներկայացնեն իրենց տեսակետները:

Մենք հույս ունինք, որ Մայր Աթոռի Հանձնաժողովը և Կիլիկյան Աթոռի պատվիրակները միասին պիտի աշխատին շինարար ոգիով, փոխադարձ փոխըմբռնումով խմբագրելու համար Հայ Եկեղեցվո կազմական կանոնագրության մը վերջնական նախագիծը, որ հետագային պետք է ենթարկվի ընդհանուր քննարկման և հաստատման Եկեղեցվո օրինական իշխանությանց կողմե:

ՀԱՐՑ—Վեհափառ Տեր, Ձեր հայրապետության շրջանին Հայ Եկեղեցին ամբողջապես վերագտավ իր ազգային-հոգևոր պատմական առաքելությունը և նույնիսկ գերազանցեց վայն: Այսուհանդերձ նկատելի են սփյուռքահայ ազգային-եկեղեցական մեր կյանքի մեջ գոյատևող տխուր կարգ մը երևույթներ: Մայր Աթոռը ի՞նչ ընելու տրամադիր է այս ուղղությամբ: Կարելի՞ է լավատես ըլլալ մեր մոտիկ ապագային առնչությամբ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ—Սփյուռքի տարածքի վրա ապրող մեր ժողովուրդը բնական է, որ իր մեջ ունենա տարբեր հոսանքներ, տարբեր խմբավորումներ և շրջանակներ, ամեն մեկը ունենալով իր կազմակերպությունը, իր մամուլը, իր հավաքավայրը և այլն:

Այս իրողությունը ես կնկատեմ, թյո՛ղ, բնական և նույնիսկ ազգային կենսունակության դրսևորում և հետևաբար օգտակար, եթե այդ կազմակերպությանց միջև հակադրումները մնան ողջմտության և խոհականության սահմաններու մեջ, ոգեշնչված իրավ սիրով դեպի մեր ազգն ու վերածնած մայր հայրենիքը:

Եկեղեցին, սակայն, պետք է դուրս և վեր մնա վերոհիշյալ հոսանքներու և անոնց միջև հակամարտությանց մակարդակեն: Եկեղեցին կպատկանի մեր ազգի բոլոր զավակներուն, և մեր ազգի բոլոր զավակները կպատկանին Եկեղեցիին հավասարապես: Եկեղեցին չի կրնար կողմ ըլլալ: Հոգևորականը չի կրնար կողմ ըլլալ: Կողմ ըլլալ կնշանակե բոլորինը չըլլալ: Բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդներու ծոցին մեջ կան տարբեր տեսակի գաղափարախոսական հոսանքներ և երբեմն բռնու պայքարներ անոնց միջև, սակայն անոնց Եկեղեցիները վեր են այդ մակարդակեն: Ամեն կուսակցություն իր Եկեղեցին չունի: Եկեղեցին մեկ է և անբաժան ու բոլորինը հավասարապես: Հետևաբար սփյուռքի տարածքի վրա գործող բոլոր հայկական կազմակերպություններն ու հոսանքները կխորհին, թե ողջմտությունը պետք է ունենան ուղիղ հասկնալու Եկեղեցվո դերը մեր ազգային կյանքի մեջ և օգնելու մեզի, որ ամրապնդենք կանոնական միություն:

նը և մեկությունը մեր Մայր Եկեղեցիին, Ամենայն Հայոց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնով, որ հնարավոր միակ հիմքն է Հալ Եկեղեցվո կանոնական միության և հայ հավատացյալ ժողովուրդի միասնության, սերտ ու եղբայրական գործակցությամբ Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության, Երուսաղեմի և Կ. Պոլսո Պատրիարքության հայոց Աթոռներու:

ՀԱՐՑ—Վեհափառ Տեր, մեզի համար հույժ հետաքրքրական է գիտնալ, թե այսօր ի՞նչ վիճակ կ'պարզեն Հայ Եկեղեցի-պետություն հարաբերությունները Խորհրդային Հայաստանի մեջ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ—Մեր մայր երկրի մեջ Եկեղեցի-պետություն հարաբերությունները շատուց ի վեր հատակ են թե՛ իրավական և թե՛ իրողական առումով: Իմ երեսնին տարիներու պաշտոնավարության շրջանին ես գոհունակ սրտով հաստատած եմ այս իրավիճակը, և շնորհիվ այս իրավիճակի Մայր Աթոռս հաջողած է կյանքի կոչել այն իրագործումները, որոնք ծանոթ են մեր ժողովուրդին ի Հայաստան և արտասահման:

Ոմանք ինչ-որ սխալ հասկացողությամբ կմտահոգվին այն իրողությամբ, որ մեր երկրի մեջ ազատ են մարդիկ հավատացյալ ըլլալու, ինչպես ուրիշներ ազատ են հավատացյալ ըլլալու և եկեղեցի հաճախելու: Այդ մտահոգությունը արդյունք է նեղմտության և չի համապատասխաներ իրական կացության: Հավատացյալ ու ոչ հավատացյալ քաղաքացիներ Հայաստանի մեջ կապրին համերաշխ, ամեն մեկը հարգելով մյուսի համոզումները: Իսկ պետությունը տարբերություն չի դնել իր քաղաքացիներու միջև այդ տեսակետեն, որովհետև հայրենաբնակ մեր հավատացյալները հավատարիմ քաղաքացիներն են հայրենիքի և նույն եռանդով կմասնակցին երկրի շինարար զարգացման: Հավատացյալներ և ոչ հավատացյալներ միևնույն Աստուծո որդիներն են և հեռու օր մը, Վերջին դատաստանին, անոնք նժարի վրա պիտի դրվին համաձայն երկրի վրա իրենց առաքինի և հանրօգուտ իրագործումներու:

ՀԱՐՑ—Սփյուռքի մեջ կարծողներ կան, որ Մայր Աթոռը՝ հանդես գալով հոգուտ խաղաղության պաշտպանության, հեռացած կըլլա իր բո՛ւն առաքելութենեն, կ'բաղի իրեն չվերաբերող խնդիրներով: Դուք ճիշտ կ'գտնե՞ք այս դիտողությունը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ—Ինձի համար ամեն բանե վերը՝ ապահովումն է մեր վերածնած ու վերաշինված մայր երկրի անվտանգության, ապահովումն է մեր հայրենաբնակ երեք միլիոն ժողովուրդի խաղաղ գոյատևման, ապահովումն է մեր ազգային մշակույթի ծաղկումի Արարատի նայվածքի տակ:

Հայերը բոլոր երկիրներեն, ո՛ր որ ալ բնակին, ի՞նչ գաղափարախոսական նախասիրություններ ալ ունենան, երբ խոսքը վերաբերի Հայաստանի ներկային ու ապագային, պետք է ղեկավարվին այս հրամայականով: Ոչ մեկ հայ մարդ թող չմոռնա երբեք յաթաղանի մահացու հարվածը 1915-ին, որ բնաջնջեց մեր ազգի կեսնն ավելին:

Եթե խաղաղասիրական մեր կոչերը ոմանք քաղաքականություն պիտի նկատեն, մենք հպարտությամբ կընդունինք այդ «մեղադրանք»-ը և մեր քրիստոնյայի և հայու պարտքը կնկատենք շարունակել մեր աղոթքը և աշխատանքը վասն խաղաղության համայն աշխարհի, վասն ընդհանուր պինաթափման և վասն համերաշխ գործակցության բոլոր մեծ ու փոքր ազգություններու: Պիտի շարունակենք աղոթել մանավանդ, որ Տերը միշտ խաղաղ ու անփորձ պահպանե մեր արդի Մայր Հայաստանը:

ՀԱՐՑ—Ձեր խորհմաստ պատգամներեն մեկուն մեջ կար պարբերություն մը, որ մեծ հետաքրքրություն ստեղծած է սփյուռքի տարածքին: Այնտեղ ըսած էք, թե հայ դատին տիրություն ընել, կնշանակե նաև տեր մնալ մեր ներկային, ունեցածը ապահովել: Կբարեհաճի՞ք պարզաբանել Ձեր այս միտքը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ—Մեր համոզումն է, որ մեր ազգային արդար իդներու կենսագործման հիմնական տվյալը, հիմնական ուժը՝ ապրող, շնչող ու վարձագող մեր արդի Հայաստանի Հանրապետությունն է խորհրդային եղբայրական Հանրապետությանց մեծ ընտանիքով պորացած ու ապահովված: Այս իրողությունեն բնականորեն կհետևի, թե մեր արդար սպասումներու ապագա կենսագործումը անհրաժեշտորեն կթելադրե մեզ՝ իրապաշտորեն խորհիլ, թե հայ դատի ի նպաստ ամեն մտածում և ամեն աշխատանք պետք է հիմնվի արդի իրական հայրենիքի հետպիտե առավել հպորացման վեմին վրա: Առանց արդի Հայաստանի կենդանի իրողության և հայրենական ուժականության, պայքարը հանուն հայ դատի կկորսնցնե իր իմաստը:

ՀԱՐՑ—Պահանջատեր հայությունը Ձեզ կսիրե կոչել «խրիսյաններու արժանավոր հաջորդ»: Անհրաժեշտ ինչ նախապատրաստությամբ ու գործելակերպի որդեգրումով հայությունը, մասնավորաբար հայ սփյուռքը կրնա ծառայել հայկական ցեղասպանության համաշխարհային ճանաչումին և դատապարտման, բռնախլված իրավունքներու ձեռքբերումին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ—Օսմանյան կայսրության 1915-ին գործած ցեղասպանությունը Արևմտահայաստանի տարածքի վրա, համաշխարհային պատմության ամենամռայլ էջերեն մեկն է, որ պետք է դատապարտվի համայն մարդկության կողմեն: Միացյալ Ազգերու Կազմակերպության կողմեն ճանաչումը և դատապարտումը 1915-ի ցեղասպանության թե՛ արդար է, թե՛ բարոյական է և թե՛ անհրաժեշտ վճիռ, արթուն պահելու համար աշխարհի խիղճը, որ չկրկընվին նման ողբերգություններ ոչ մեկ տեղ, ոչ մեկ ժամանակ:

ՀԱՐՑ—Մայր հայրենիքի պետությունը և խորհրդային Միությունը ցարդ բռն կերպով դատապարտած են հայ ժողովուրդի ցեղասպանությունն ու արևմտահայության հայրենազրկումը: Այդ պաշտոնական կեցվածքը փոփոխություն կրա՞ծ է:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ—Ես կկարծեմ, թե ոչ մեկ էական փոփոխություն չի դրսևվորվիր: Խորհրդային Միության քաղաքականության հիմնական սկզբունքներեն մին՝ պաշտպանությունն է ազգություններու արդար իրավանց, պաշտպանությունն է բռնադատված և իրավազրկված վանգվածներու:

Ձեր դրած հարցին հստակ պատասխանն է՝ վերջին տասնամյակին մանավանդ լույս տեսած բազմաթիվ հատորները, նվիրված հայ ազատագրական շարժման և հայոց հերոսական ինքնապաշտպանության մարտերուն անցյալ դարու վերջերուն և ցեղասպանության տարիներուն: Նաև վերջին տարիներու և մինչև օրս շարունակվող Երևանի հեռուստատեսության հաճախակի հաղորդումները նվիրված նույնպես հայ ազատագրական մարտերուն և հերոսներուն: Քանի մը օր առաջ հեռուստացույցը մեկ ժամ նվիրած էր Պոլսո Պապա Ալիի դեպքերուն, զրվատելով կազմակերպիչներու խիստախությունը ընդդեմ օսմանյան բռնակալներու:

ՀԱՐՑ—Միջին Արևելքի մեր գաղութներու դրությունը և հոնկե կատարվող արտագաղթը Մայր Աթոռին մտահոգությունը կազմած է: Մնայուն այս ուշադրության մեկ լավագույն վկայությունը կազմեցին Եղեռնի 70-ամյակին

առթիվ, շրջանի շարք մը տերությանց ղեկավարներուն Ձեր Սրբության հղած ուղերձները:

Անշուշտ պետք է մնալ ինքնավստահ, որ Մայր Աթոռը այսուհետև ալ իր հոգատար թները կշարունակե պահել տարածուն այդ ամենեն ավելի նեցուկի և օժանդակության կարոտ գաղութներուն վրա, հատկապես Լիբանանի, որ սփյուռքահայության կեդրոն նկատված է իրավամբ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ—Մայր Աթոռիս մշտական մտահոգության առարկան է Մերձավոր Արևելքի և ի մասնավորի Լիբանանի հայության տագնապալի վիճակը և ոչ միայն Մայր Աթոռիս, այլև համայն հայրենաբնակ մեր ժողովուրդինը, որովհետև ձեր շրջանի հայությունը իր եկեղեցական, կրթական և մշակութային հայաշունչ և հայակամ կազմակերպություններով կհանդիսանա հարապատ շարունակությունը մայր հայրենիքի հայության: Մեր աղոթքն է, որ շատ մոտ ապագային Մերձավոր Արևելքի հայ գաղութները վերագտնեն իրենց երբեմնի խաղաղ ու բարգավաճ կյանքը: Մանավանդ եղբայրական Լիբանանի համար է մեր աղոթքը, որպեսզի վերջ գտնեն ներքին համայնքային անհասկացողությունները, և ձեր դրախտանման երկիրը նոր վերածնունդ ապրի համերաշխ գործակցությամբը մահմեդական ու քրիստոնյա համայնքներու, որուն համար գիտենք, թե ճիգ ու եռանդ չի խնայեր Լիբանանի հայ համայնքը, տոգորված լիբանանյան իրավ հայրենասիրությամբ:

Մայր Աթոռս իր աղոթքներով առ բարին Աստված, պիտի շարունակե նաև սրտցավ ու հոգատար մնալ հայ համայնքիդ կրթական և մշակութային հաստատությանց գոյատևման ու ծաղկման:

<ԱՐՅ>—Քանի որ կգտնվինք 1986 տարվան սեմին, ի՞նչ պիտի բարեմաղթեիք ընդհանրապես հայության և մասնավորապես Ձեր տարագիր զավակներուն՝ հայկական բոլոր գաղութներու մեր ժողովուրդին, և բոլոր ժողովուրդներուն ու աշխարհին առհասարակ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ—Մեր վերջին խոսքն ու մաղթանքը պետք է ըլլա՝ խաղաղության պատգամ մը, որ մեզի կուգա մեր սուրբ Ավետարանեն. «խաղաղութիւն հեռաւորաց, խաղաղութիւն մերձաւորաց»: Այս իմաստով, ավելի քան այժմեական է Քրիստոսի փրկագործ Ավետարանը: Կհավատամ նաև, որ այս է գերագույն իդէն ու սպասումը աշխարհի բոլոր ազգություններու անխտիր: Կմնա, որ նաև պետությանց պատասխանատու առաջնորդները իրավ մարդասիրությամբ ականջ դնեն բազմություններու սրտի տրոփին և իրենց միջև անհասկացողությունները լուծեն խաղաղ ճանապարհներով Միացյալ Ազգերու Կազմակերպության հովանիին ներքև, որ այդ նպատակով ծնունդ առավ վերջին պատերազմեն հետո՝ որպես ուխտ աշխարհի խաղաղության պահպանման:

Մենք անդադար ու բարձրադասակ տևապես պիտի մնանք աղոթող և գործող վասն խաղաղ գոյակցության ազգություններու նաև այն գիտակցությամբ, որ մեր վերածնած մայր երկրի ճակատագիրը, մեր ազգի գոյատևումը պիտի երաշխավորվին միմիայն խաղաղության գաղափարի հաղթանակով: Անցյալի մեր ազգային ողբերգություններու հրամայականն է այս, ամեն բանե վեր:

Կմաղթեմ, որ ձեր «Արարատ»-ը մշտապես իր արթուն հույացքը հավերժական Արարատին հառած, ջահակիրը մնա խաղաղության լուսին և պաշտպանը Մայր Հայաստանի լույսերուն: